

ԿԵՂԾՎԱԾ ԱՊԱՑՈՒՅՑՆԵՐԸ ԵՎ ԱԿՆՂԱՅՑ ՍԽԱԼ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ՈՐՊԵՍ ՕՐԻՆԱԿԱՆ ՈՒԺԻ ՄԵՋ ՄՏԱԾ ՂԱՏԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐԸ ՆՈՐ ԵՐԵՎԱՆ ԵՎԱԾ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐՈՎ ԿԵՐԱՆԱՅԵԼՈՒ ՀԻՄՔ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՂԱՏԱԿԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

Տիգրան ՄԱՐԿՈՍՅԱՆ

*ԵՊՀ քաղաքացիական դատավարության ամբիոնի դասախոս,
իրավաբանական գիտությունների թեկնածու*

Գործող քաղաքացիադատավարական օրենսդրությունը դատական ակտերը նոր երևան եկած հանգամանքներով վերանայման հիմքերի շարքին է դասում նաև այն դեպքերը, երբ օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռով հաստատվում են դատական ակտի հիմքում դրված ապացույցների կեղծման կամ գործով ակնհայտ սխալ թարգմանության կատարման հանգամանքները: Մասնավորապես, ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի¹ (այսուհետ կրճատ՝ «ՔԴՕ») 204.32-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն. «Նոր երևան եկած հանգամանքները հիմք են դատական ակտի վերանայման համար, եթե դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռով հաստատված՝ վկայի ակնհայտ կեղծ ցուցմունքները, փորձագետի ակնհայտ կեղծ եզրակացությունը, թարգմանչի ակնհայտ սխալ թարգմանությունը, փաստաթղթերի կամ իրեղեն ապացույցների կեղծված լինելը հանգեցրել են ապօրինի կամ չհիմնավորված դատական ակտ կայացնելուն»: Այսինքն՝ այս հանգամանքները, ի տարբերություն ՔԴՕ 204.32-րդ հոդվածի 1-ին մասում նախատեսվածների, ունեն այն առանձնահատկությունը, որ դրանք չեն մտնում ապացուցման առարկայի կազմի մեջ և չեն հանդիսանում ապացուցման ենթակա փաստեր²:

Նոր երևան եկած հանգամանքների այս խմբին բնութագրական է այն, որ դրանք պետք է հաստատված լինեն օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռով: Միևնույն ժամանակ, ուշադրության է արժանի մասնագիտական գրականության մեջ հանդիպող այն տեսակետը, ըստ որի՝ այս հիմքով դատական ակտերի վերանայման համար անհրաժեշտ է նաև վկայի, փորձագետի կամ թարգմանչի մեղավորության հաստատված լինելը համապատասխանաբար սուտ ցուցմունք տալու, ակնհայտ կեղծ եզրակացություն տալու կամ ակնհայտ սխալ թարգմանություն կատարելու մեջ³: Խնդիրը այն է, որ արդարադատության դեմ ուղղված այս հանցագործությունները կարող են կատարվել ոչ միայն վկայի, փորձագետի, թարգմանչի, այլև քաղաքացիական գործով որևէ դատավարական կարգավիճակ չունեցող կամ այլ դատավարական կարգավիճակ ունեցող անձի կողմից: Օրինակ, ՀՀ քրեական օրենսգրքի⁴ 349-րդ հոդվածը քրեական պատասխանատվություն է նախատեսում գործին մասնակցող անձի կամ նրա ներկայացուցչի կողմից ապացույց,

¹ Տե՛ս ՀՀՊՏ 1998.09.09/20(53): Ընդունվել է 17.06.1998թ.:

² Տե՛ս **Резуненко А.Н.**, Пересмотр судебных актов, вступивших в законную силу, по вновь открывшимся обстоятельствам как стадия гражданского процесса. Дис. ... канд. юрид. наук – Волгоград, 2001, էջ 62:

³ Տե՛ս **Воложанин В.П. и др.**, Советский гражданский процесс. - М., Изд-во «Юрид. С 56 лит.», 1978, էջ 338:

⁴ Տե՛ս ՀՀՊՏ 2003.05.02/25(260) Հոդ. 407: Ընդունվել է 18.04.2003թ.:

այդ թվում՝ փորձագետի եզրակացություն կեղծելու համար: Իսկ այդ դեպքում ապացույցների կեղծման մեջ մեղավոր կարող են ճանաչվել այլ անձինք: Չեղարար, առավել ընդունելի է Ա. Բ. Բորիսովի կարծիքն այն մասին, որ տվյալ դեպքում բավարար է միայն ապացույցների կեղծման (սխալ թարգմանության) փաստի հաստատումը դատավճռով⁵:

Դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռով հաստատված ապացույցների կեղծման կամ սխալ թարգմանության փաստը կարող է նոր երևան եկած հանգամանք համարվել միայն այն դեպքում, երբ այն հանգեցրել է չիմնավորված, իսկ դրա հետևանքով նաև ապօրինի դատական ակտի կայացմանը: Դա նշանակում է, որ կեղծված ապացույցը պետք է վերաբերի գործի լուծման համար էական նշանակություն ունեցող հանգամանքներին, իսկ թարգմանությունը՝ տեղեկություններ պարունակի այդպիսի հանգամանքների մասին:

Վկայի կողմից սուտ ցուցմունք տալը⁶ դրսևորվում է գործի քննության ժամանակ իրականությանը չհամապատասխանող տեղեկություններ հաղորդելու մեջ, որոնք պետք է վերաբերեն կոնկրետ գործով ապացուցման ենթակա հանգամանքներին: Այն առկա է ինչպես այն դեպքում, երբ իրականությանը չհամապատասխանող տեղեկություն է տրվում իրականում գոյություն չունեցող հանգամանքների մասին, այնպես էլ այն դեպքում, երբ իրականում գոյություն ունեցող հանգամանքները խեղաթյուրվում են⁷: Այսինքն՝ սուտ ցուցմունք պետք է համարել գործով փաստական հանգամանքների մասին վկայի հայտնած սխալ տեղեկությունները և ոչ թե դրանց մասին նրա կարծիքները: Իսկ այն դեպքում, երբ հարցաքննության կանչված վկան լռում է գործի լուծման համար էական նշանակություն ունեցող հանգամանքների մասին, ապա պետք է խոսել ոչ թե սուտ ցուցմունք տալու, այլ ցուցմունք տալուց հրաժարվելու մասին:

Փորձագետի կողմից ակնհայտ կեղծ եզրակացություն տալը կարող է դրսևորվել փորձագետի կողմից նյութերի՝ փաստաթղթերի, իրեղեն ապացույցների հետազոտման արդյունքում ակնհայտ սխալ եզրահանգումների գալու, փորձաքննության ժամանակ բացահայտված փաստերի խեղաթյուրման, դրանց մասին լռելու կամ հետազոտման սխալ մեթոդների կիրառման մեջ: Իսկ թարգմանչի կողմից ակնհայտ սխալ թարգմանությունը կարող է արտահայտվել գործի նյութերի, վկայի և գործին մասնակցող անձանց ցուցմունքների, փորձագետի բացատրության, դատաքննության ժամանակ կողմերի ճառերի սխալ և խեղաթյուրված ներկայացմամբ⁸:

Միաժամանակ, պետք է նշել, որ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 338-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ վկայի կողմից սուտ ցուցմունք տալու, փորձագետի կողմից ակնհայտ կեղծ եզրակացություն տալու և թարգմանչի կողմից ակնհայտ սխալ թարգմանություն կատա-

⁵ Տե՛ս **Борисов А.Б.**, Комментарий к гражданскому процессуальному кодексу РФ (постатейный). – М.: Книжный мир, 2009, էջ 493:

⁶ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 338-րդ հոդվածը քրեական պատասխանատվություն է նախատեսում վկայի կողմից սուտ ցուցմունք տալու համար, սակայն անհասկանալի պատճառներով օրենսդրի կողմից ՔԴՕ 204.32-րդ հոդվածի 2-րդ կետում խոսվում է վկայի ոչ թե սուտ, այլ ակնհայտ կեղծ ցուցմունքների մասին:

⁷ Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության քրեական իրավունք: Հատուկ մաս (երկրորդ հրատարակություն՝ փոփոխություններով և լրացումներով). /**Ս. Առաքելյան, Ա. Գաբուզյան, Դ. Խաչիկյան, Գ. Ղազինյան, Ն. Մաղաքյան, Ա. Մարգարյան, Տ. Սիմոնյան, Վ. Քոչարյան.** - Երևանի պետ. համալս. - Եր.: Երևանի համալս. հրատ., 2006, էջ 906:

⁸ Տե՛ս **Алиев Т.Т.**, Производство по пересмотру судебных постановлений ввиду вновь открывшихся обстоятельств в гражданском судопроизводстве: теоретические и практические аспекты, перспективы развития. Дис. ... док. юрид. наук - Саратов, 2005, էջ 244:

րելու համար անձը ենթակա չէ քրեական պատասխանատվության, եթե իր արարքը նշանակություն չէր կարող ունենալ գործի լուծման համար կամ նա նախնական քննության կամ դատական քննության ընթացքում մինչև դատարանի կողմից դատավճիռ կամ որոշում կայացնելը կանոսկին հայտնել է իր տված սուտ ցուցմունքի, կեղծ եզրակացության կամ սխալ թարգմանության մասին:

Վերոգրյալի կապակցությամբ ուշագրավ է ՀՀ վճռաբեկ դատարանի մոտեցումը, որը, ՀՀ քրեական օրենսգրքի 338-րդ հոդվածի 3-րդ մասի լույսի ներքո անդրադառնալով սուտ ցուցմունք տալու հանցակազմի վերլուծությանը, արտահայտել է հետևյալ դիրքորոշումը.

«ա) սուտ ցուցմունք տալու հանցակազմի պարտադիր տարր է հանդիսանում անձի կողմից տված ցուցմունքի՝ հիմնական գործի ճիշտ լուծման համար նշանակություն ունենալու հանգամանքը, որը, անհերքելիորեն, կարող է պարզաբանվել միայն հիմնական գործով ձեռք բերված ապացույցների հետազոտմամբ և գնահատմամբ,

բ) հիմնական գործի քննության ընթացքում, ընդհուպ մինչև դատարանի կողմից վերջնական դատական ակտ կայացնելը, անձը հնարավորություն ունի հարցաքննվելու և այլ ցուցմունք տալու, կամ կարող է հայտնել իր տված ցուցմունքի սուտ լինելու մասին»⁹:

Նկատի ունենալով, որ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 338-րդ հոդվածի 3-րդ մասը վերաբերում է նաև ակնհայտ կեղծ եզրակացություն տալու և ակնհայտ սխալ թարգմանություն կատարելու հանցակազմերին՝ գտնում ենք, որ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի այս դիրքորոշումը հավասարապես կիրառելի է նաև դրանց կապակցությամբ: Հետևաբար, այն բոլոր դեպքերում, երբ դատավճռով հաստատված է սուտ ցուցմունք տալու, ակնհայտ կեղծ եզրակացություն տալու կամ ակնհայտ սխալ թարգմանություն կատարելու հանգամանքները, ապա կարելի է խոսել այն մասին, որ այդ ցուցմունքը, եզրակացությունը կամ թարգմանությունը հանգեցրել են հիմնական գործով չհիմնավորված դատական ակտի կայացմանը, քանի որ ունեցել են էական նշանակություն տվյալ գործի ճիշտ լուծման համար:

ՔԳՕ 204.32-րդ հոդվածի 2-րդ կետում նախատեսված մյուս նոր երևան եկած հանգամանքներն են փաստաթղթերի կամ իրեղեն ապացույցների կեղծված լինելը: Ապացույցների կեղծումը կարող է դրսևորվել իրական ապացույցները կեղծ, իրականությանը չհամապատասխանող ապացույցներով փոխարինելու մեջ, որը կատարվում է կամ նոր ապացույցի ստեղծմամբ, կամ իրական ապացույցը փոփոխությունների ենթարկելով¹⁰:

Ի տարբերություն վկայի սուտ ցուցմունքի, փորձագետի ակնհայտ կեղծ եզրակացության և թարգմանչի ակնհայտ սխալ թարգմանության, փաստաթղթերի և իրեղեն ապացույցների կեղծված լինելը միշտ չէ, որ կարող է էական նշանակություն ունենալ գործի լուծման համար և հանգեցնել չհիմնավորված կամ ապօրինի դատական ակտի կայացմանը: Ըստ որում, եթե կեղծված ապացույցով հաստատվող հանգամանքը գործի լուծման համար էական նշանակություն չունի, ապա դրա կեղծված լինելու հանգամանքը ՔԳՕ 204.32-րդ հոդվածի 2-րդ կետի իմաստով չի կարող համարվել նոր երևան եկած: Նույն կերպ դատական ակտի վերանայման հիմք չի կարող լինել օրինական ուժի մեջ

⁹ Տե՛ս ՀՀ վճռաբեկ դատարանի թիվ ԼԴ/0301/01/09 քրեական գործով 2010 թվականի օգոստոսի 27-ի որոշումը:

¹⁰ Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության քրեական իրավունք: Հատուկ մաս (երկրորդ հրատարակություն՝ փոփոխություններով և լրացումներով), /**Ս. Առաքելյան, Ա. Գաբրուզյան, Գ. Խաչիկյան, Գ. Ղազիմյան, Ն. Մաղաբյան, Ա. Մարգարյան, Տ. Միմոնյան, Վ. Քոչարյան.** - Երևանի պետ. համալս. - Եր.: Երևանի համալս. հրատ., 2006, էջեր 899-900:

մտած դատավճռով հաստատված գործում առկա որևէ ապացույցի կեղծված լինելը, եթե դատական ակտի հիմքում դրված հանգամանքները հաստատված են համարվել նաև այլ, լավորակ ապացույցների հիման վրա¹¹:

Իսկ այն դեպքում, երբ դատավճռով հաստատված է գործի լուծման համար եական նշանակություն ունեցող փաստը հաստատող միակ ապացույցի կեղծված լինելը, ապա այդ դեպքում նշված հանգամանքը միարժեքորեն պետք է դիտարկել որպես նոր երևան եկած: Նշված մոտեցումն է, ըստ էության, տեղ գտել նաև իրավակիրառ պրակտիկայում: Այսպես, ՀՀ վճռաբեկ դատարանը գործերից մեկի շրջանակում նշել է հետևյալը. «ՀՀ Արմավիրի մարզի ընդհանուր իրավասության դատարանի՝ թիվ ԱՐԴ-0080/01/09 քրեական գործով օրինական ուժի մեջ մտած 07.08.2009 թվականի դատավճռով հաստատված հանգամանքները ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 204.32-րդ հոդվածով սահմանված նոր երևան եկած հանգամանք են, քանի որ նշված դատավճռով հաստատված է համարվել «Համայնքի ղեկավարի կողմից 05.06.2000 թվականին տրված Համայնքի տնտեսական թիվ 3 գրքից՝ գրանցման համար՝ 228, քաղվածք»-ի կեղծված լինելու հանգամանքը, իսկ նշված քաղվածքը դրվել է Դատարանի 30.04.2009 թվականի վճռի, ապա նաև Վճռաբեկ դատարանի 08.07.2009 թվականի «Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին» որոշման կայացման հիմքում»¹²:

Միաժամանակ, ուշադրության է արժանի այն հանգամանքը, որ ՔԴՕ 204.32-րդ հոդվածի 2-րդ կետում խոսքը ոչ թե ընդհանրապես գրավոր ապացույցների, այլ միայն փաստաթղթերի կեղծված լինելու մասին է:

Բանը այն է, որ «փաստաթուղթ» հասկացությունը ունի ավելի նեղ բովանդակություն, քան «գրավոր ապացույց» հասկացությունն է: Մասնավորապես, ՔԴՕ 54-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ գրավոր ապացույցներ են գործի համար նշանակություն ունեցող հանգամանքների մասին տեղեկություններ պարունակող ակտերը, պայմանագրերը, տեղեկանքները, գործարար թղթակցությունը, այլ փաստաթղթերը և նյութերը, այդ թվում՝ էլեկտրոնային կամ կապի այլ միջոցով կամ փաստաթղթերի իսկությունը հաստատելու հնարավորություն ընձեռող այլ եղանակով ստացված ապացույցները: Այսինքն՝ գրավոր ապացույցների թվին են դասվում ոչ միայն փաստաթղթերը, այլև գործի լուծման համար նշանակություն ունեցող հանգամանքների մասին տեղեկություններ պարունակող այլ նյութերը:

Այդ իսկ պատճառով ՔԴՕ 204.32-րդ հոդվածի 2-րդ կետի տառացի մեկնաբանությունից կարող է ստացվել, որ այս հիմքով դատական ակտը կարող է վերանայվել միայն փաստաթղթի կեղծված լինելու դեպքում, իսկ գործի լուծման համար նշանակություն ունեցող հանգամանքների մասին տեղեկություններ պարունակող այլ նյութերի (քար, ապակի, կաշի, գործվածքեղեն և այլն) կեղծված լինելու հանգամանքը օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտի վերանայման առումով որևէ նշանակություն չի կարող ունենալ: Հետևաբար, նման դեպքերը բացառելու համար, մեր կարծիքով, անհրաժեշտ է քննարկվող դրույթում օգտագործել հենց «գրավոր ապացույց» բառակապակցությունը:

Այսպիսով, վկայի սուտ ցուցմունքը, փորձագետի ակնհայտ կեղծ եզրակացությունը, թարգմանչի ակնհայտ սխալ թարգմանությունը, գրավոր կամ իրեղեն ապացույցների կեղծված լինելը հիմք կարող են հանդիսանալ դատական ակտը նոր երևան եկած հանգամանքներով վերանայելու համար, եթե.

¹¹ Стен Советский гражданский процесс: Учебник / Под ред. **М.К. Треушников**. – М.: Изд-во МГУ, 1989, էջ 346:

¹² Стен ՀՀ վճռաբեկ դատարանի թիվ ՎԴ/0196/05/08 վարչական գործով 2010 թվականի հուլիսի 30-ի որոշումը:

1) կեղծված ապացույցները կամ ակնհայտ սխալ թարգմանությունը դրվել են դատական ակտի հիմքում, այսինքն՝ դրանցով հաստատվող փաստերը գործի լուծման համար ունեն էական նշանակություն,

2) ապացույցների կեղծված լինելու կամ ակնհայտ սխալ թարգմանության փաստերը հաստատված են դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռով:

Ամփոփելով վերոշարադրյալը՝ առաջարկում ենք ՔԴՕ 204.32-րդ հոդվածի 2-րդ մասը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ.

«3) դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռով հաստատված՝ վկայի սուտ ցուցմունքները, փորձագետի ակնհայտ կեղծ եզրակացությունը, թարգմանչի ակնհայտ սխալ թարգմանությունը, գրավոր կամ իրեղեն ապացույցների կեղծված լինելը հանգեցրել են ապօրինի կամ չհիմնավորված դատական ակտ կայացնելուն»:

FORGED EVIDENCE AND OBVIOUSLY INCORRECT TRANSLATION AS A GROUND FOR REVIEW OF EFFECTIVE JUDICIAL ACTS UNDER NEWLY DISCOVERED CIRCUMSTANCES IN CIVIL PROCEDURE

Tigran MARKOSYAN

*Candidate of Legal Sciences, Assistant Professor,
YSU Chair of Civil Procedure*

The article discovers and analyzes the main problems concerning the review of effective judicial acts on the ground of forged evidence and obviously incorrect translation.

In the context of existing legislation and established legal practice the author has referred to the cases of evidence forgery and has justified that in all cases when the facts of false testimony, obviously false conclusion or obviously incorrect translation are proved by judgment, one can say that this testimony, conclusion or translation has resulted in rendering an unjustified judicial act on the main case, since it was significant for the right solution of that case.

In addition, the author has brought attention to the fact that the procedural law speaks only about the forgery of documents, which, in case of literal interpretation of that provision, can bring to the situation when the forgery of other written evidence (stone, glass, leather, texture) which contain information on the circumstances significant for the solution of the case, is not considered as a ground for review of an effective judicial act in practice.

Based on the research done, the author has mentioned some shortcomings of the existing legal regulation and has presented suggestions for the improvement of civil procedure legislation.